קליעת סלים מענפי אשחר ארץ-ישראלי

אחינועם מיירס, מדריכת מלאכת יד בטבע וחוג כלנית – ahinoamy@gmail.com

סתיו 2019 היה מוצלח ביותר לאיסוף שרביטי אשחר א"י לצורך קליעת סלים. במקביל עצי הנקבה של האשחר נתנו בסתיו שעבר יבול רב של פרי שחור מתקתק אך מספר ואורך שרביטיהם היה נמוך וקצר יותר מזה של השיחים הזכריים. התצפיות נעשו באזור מבוא חורון ובאזור בית-שמש.

אשחר ארץ-ישראלי נחשב כאחד השיחים הטובים אשר מענפיו הצעירים מכינים "שרביטים" לקליעת סלים. בעוד ענפי הצימוח הצעירים בעצים גדלים בדרך כלל בחלק האמירי של הצמח הרי בשיחים וצמחים רב-שנתיים מעוצים נמוכים , פורצים כל באביב ענפים חדשים מבסיס הגזע – לכן הם מקבלים צורת שיח לעומת צורת העץ החד-גזעי (לדוגמא השוו צורתו של אלון תולע ואורן הצנובר לצורתם של אשחר א"י ובר-זית בינוני).

האשחר (להלן הכוונה ל**אשחר ארץ-ישראלי**) בצד הזית נחשב כשיח מצוין להכנת סנסנים לקליעת סלים. מניסיון העבר למדנו כי השרביטים, אלה ענפי הצימוח האביבי החדש בבסיס השיח, ארוכים יותר בשנה גשומה וקצרים בשנת בצורת. לדוגמא בשנת תשע"ח, תשע"ט (2017,2018) קשה היה לאסוף שרביטי אשחר באזור השפלה מערבית לירושלים; הרוב השרביטים היו קצרים מ-35 ס"מ או השיחים לא הניבו בכלל ענפים חדשים. והנה בסתיו שנת 2019 מצאנו באשחרים צימוח רב וארוך של שרביטים ולקהילת "קולעי הסלים" הייתה עדנה וחגיגה. יחד עם זאת שמנו לב כי צימוח השרביטים חל בעיקר בשיחי הזכר; בשיחי הנקבה (האשחר הוא צמח דו-ביתי, כלומר מפריד פרחי זכר מנקבה על פרטים שונים) כמעט לא מצאנו שרביטים אך הצמחים היו מלאים בכמויות גדולות של פירות שחורים קטנטנים.

סלים מענפי אשחר ארץ-ישראלי, אחינועם מיירס, שמוליק ארז ©

הדגם שמצאנו בפריה ובצימוח האשחרים נשמע הגיוני ? כן; כלומר שני הזוויגים של האשחר פורחים יחדיו בחודש אפריל, הנקבות משקיעות בקיץ את מירב משאביהן בבניית הפרי לעומת הזכרים אשר משקיעים את בצימוח מסיבי של שרביטים. שנת תשע"ט לא רק הייתה ברוכה בסך המשקעים שירדו באזור ירושלים והשפלה, אלא הגשמים המשיכו לאורך חודש אפריל כאשר פרק גשם גדול ירד בתאריך 22.4.2019. יתכן ופרק גשם זה הוא אשר גרם לצימוח השרביטים החזק בשיחי הזכר של האשחר הארץ-ישראלי מחד ולחנטה מעולה של הפירות בשיחי הנקבה.

בקצוות: אשחר ארץ ישראלי בבית-גידולו הטבעי בשפלה מפונית לבית-גוברין, צלם שמוליק ארז © במרכז: סל מענפי אשחר א"י, צמלה: אחינועם מיירס ©

על פי התצפיות שמצאנו בשדה נצפה לכאורה כי שיחי הזכר של **האשחר הא"י** יהיו יותר גבוהים משל שיחי הנקבה. גם בשיחים ועצים דו-ביתיים נוספים דוגמת צפצפה, ערבה תמר וער אציל חזו מודלים אבולוציוניים כי עצי הזכר יהיו גבוהים מעצי הנקבה. אולם מדידה השוואתית של זכרים ונקבות של הצמחים הדו-ביתיים המוזכרים לעיל וכן מדידת האשחר הארץ-ישראלי איננה מראה הבדלים; גובה הזכרים והנקבות שווה בממוצע. תוצאות אלה סותרות את בסיס התיאוריה הדרוויניסטית על שוויון ההקצאה הזוויגית בין זכרים ונקבות. אכן מספר פרחי הזכר ומשקלם הכולל גדול לפחות פי 2-3 לעומת פרחי הנקבה אך הבדל זה לא מקזז את ההשקעה הגדולה בפירות הנמדדת בפי ארבע לעומת ההשקעה הזכרית הכוללת בפריחה הזכרית.

התחלנו בהסתכלות רק בענפי אשחר לקליעת סלים וסיימנו "כרגיל" באניגמה הגדולה על

מיניות בעלי-החיים והצמחים בעולמנו....

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: מיירס א 2020 קליעת סלים מסנסני אשחר ארץ-ישראלי, כתב עת "כלנית", מספר 7.

/https://www.kalanit.org.il/rhamnus-palaestina-plaiting

קצת על אומנות קליעת סלים מצמחי בר של ישראל

קליעת סלים מצמחי בר נעשית לרוב ממיני צמחים מעוצים המגדלים ענפים ארוכים ישרים וזקופים שאינם מתפצלים ולאחר השרייתם במים מתעקלים בקלות ונוחים לשזירה. ה"כוהן הגדול" בתחום הוא הרצל מקיבוץ בית-ניר אשר מקיים עשרות שנים חוג ללימוד הנושא.

העצים העיקריים המשמשים להכנת שרביטים לקליעה הם: **זית אירופי, אשחר א"י, רימון מצוי, אלת מסטיק, בר-זית בינוני, ערבה מחודדת, קרקש צהוב** ולפעמים **אלון מצוי**. שרביטי הזית קרואים "חזירים" כיוון שפורצים מבסיסי גזעים של עצים. כמו כן משתמשים בגבעולי התפרחות של התמר המצוי ואלה נקראים "סנסנים".

עד כאן התייחסנו רק לצמחים בהם משתמשים ל"קליה קשה" כלומר בהם חומר הגמל בנוי ענפים קשים יחסית. בקליעה רכה משתמשים בעלים וגבעולים יבשים של **חיטה, תמר, חילף, סוף, גומא, אגמון וסמר**.